

Der er for få knaster i dansk jazz

KAREN SYBERG

Copenhagen Jazz Festival er sprunget ud. Endnu engang har københavnere og tilrejsende godtfolk bare kunnet gå ned på gaden og rundt om hjørnet og hen til nærmeste plads eller park og blive budt velkommen af den fedeste musik. Og vi gør det. I år som tidligere år strømmer vi til. Alle jazz- freaks'ne, kenderne med kendermine, bedstemødre med børnebørn, far og mor med ungen i springvandet, unge knægte på toppen af det, kærestepar viklet ind i hinanden, grupper med plasticfadølskrus og forbigående, der egentlig skulle noget andet, men bliver hængende halvanden time. Vel nok det bredeste publikum, nogen jazzmusiker kan få.

»Jeg synes faktisk, det er sjovere at spille for et 'ukvalificeret' publikum«, siger saxofonisten med den underligt upudsede, særpræget lydende sax, komponisten og kapelmesteren, Fredrik Lundin, en af festivalens centrale skikkelser: »Man er nødt til at gøre sig mere umage, nødt til at være nærværende hele tiden. Man kan ikke bare slippe afsted med at gøre noget smart«.

»Såkaldte jazz-kendere har ofte en barriere omkring stilarter, en forestilling om, hvordan en bestemt musik skal lyde. Det kan være et problem - især når man, som jeg, bevæger sig i et genremæssigt grænseland«.

— *Du kan ikke være ubekendt med dit rygte: at du kan finde på at syre fuld- stændig ud på din sax?*

»Nej, jeg har selvfølgelig hørt lidt af hvert i tidens løb. Men selv synes jeg jo bare, at jeg følger med musikken«.

»Tidligere var der mange, der undrede sig over, at jeg spillede så meget forskellig musik, spændende fra jazz over mere fusionspræget til ren fusionsmusik. Folk er altid parat med deres små kasser. Men nu er det blevet mere accepteret. Nu er der også mange andre, der gør det. Og jeg ser det som en fordel at kunne spille lidt af hvert - også økonomisk set«.

To verdener

— *Jeg hørte din gruppe »Dos Mundos« forleden med jeres udgave af argentisk folkemusik: din kone, sangerinden Trine-Lise Væring, og dig sammen med Jungle-orkesteret. Hvad var det for en musik?*

»Her er jo tale om en form for fusionsmusik — mellem argentinsk folkemusik og jazz - det ligger alene i navnet »Dos Mundos«, »to verdener«. Det sker ofte, når to fremmede stilarter sættes sammen, at man tydeligt kan høre, at de støder sammen, at kunsten kommer til at ligge i selve dette at sætte dem sammen. Ofte bliver rummet imidlertid ikke dobbelt så stort på den måde men tværtimod kun halvt så stort. Hvilket også kan skyldes musikernes fordomme om hinandens musik. De kan være svære at overvinde.«

»Den argentinske folkemusik ved viimidlertid så lidt om, så der ikke har været den slags barrierer. Vi har lyttet os frem til rytmerne, og så har jeg lavet arrangementerne ud fra min verden. Jeg synes, fusionen har været heldig her, netop fordi jeg ikke har været bange for at voldtage musikken - slet og ret fordi vi ikke ved, hvordan den egentlig skal være. Jeg tror, at det at overskride grænserne er vigtigt for et heldigt udfald«.

- Kan man egentlig ikke sige, at jazz mere end så meget andet i sit inderste væsen er fusionsmusik? Standards eksempelvis er vel også en slags fusioner?

»Jo, det må man vel sige. Jazz består sådan set i at tage sig friheder med et givet melodisk materiale.«

»Med Dos Mundos har det imidlertid ikke været et forsøg på at overskride nogle grænser — vi synes blot, at den musik er så vidunderlig. Men vi har hverken ambitioner om at revolutionere jazzen eller den argentinske folkemusik; det er et rent fornøjelsesprojekt, ikke noget der skal flytte noget«.

- Har du flyttet noget i-dansk jazz?

»Jeg ville gerne kunne svare ja til det spørgsmål, men skal jeg være ærlig, så har jeg aldrig tænkt synderligt over det. Det er blot sådan, at skiftende kapelmestre har kunnet høre, at jeg passede i sammenhængen - og det er jo mit held.

Selv har jeg sådan set ikke skiftet stil, jeg har bare spillet på en måde, der passede ind i mange stilarter. Men måske har jeg alle steder befundet mig i yderkanten af stilarternes - givet musikken nogle knaster og skrammer, som den ikke ellers havde. Dét har jeg set som en opgave«,

»Også hvad min egen musik angår har jeg opgivet det der med, at den skulle være så helvedes nyskabende. For det første er det efterhånden umuligt at lave noget, der aldrig er hørt før, for det andet er det ikke interessant. Mere og mere koncentrerer jeg mig om at høre, hvad der er mig selv. Det er faktisk svært at holde påvirkninger ude«.

Fredrik Lundin fortæller om sin optagethed af især flamencosang, og fortsætter: »Skal jeg nævne et fællesstræk ved folkemusikken og mig selv, så er det optagetheden af det intense *udtryk*. Jeg kan godt lide folkemusikkens insisterende klang, dens renfærdighed - dette, at den ikke er bange for at være følelses-fuld. Det er inspirerende at kunne give sit udtryk frit — at give et ærligt følelsesmæssigt udtryk. Folk er ofte for generte. Det er gået af mode at give los«.

- Noget af det, jeg godt kan lide ved jazz-festivalen er netop, at man så massivt oplever nærværet, at jazz-musikere kan lide at spille sammen. Man kan følge, at folk sender deres soli videre til den næste osv.

»Jazz er jo en decideret skabelsesproces, hvor musikken vokser frem, mens man spiller. Men kommunikationen er ligeså væsentlig i eksempelvis klassisk musik; den er blot mindre anskuelig«.

Nemmere at blive hjemme og se TV ,-pa-i

- Er jazz-festivalen den årlige revival eller et af flere udtryk for, at Danmark er et godt jazz-land?

»Der er et stort publikum til jazzen, men det er ikke noget pengestærkt publikum. Og også for dette publikum er det nemmere at blive hjemme og se fjernsyn. Vi har haft svært ved at blive tydelige i medierne. Tidligere var der en romantisk opfattelse af, at man ikke sådan markedsførte sig selv, men det er nødvendigt. Her deler vi vilkår med teatret og mange andre kunstarter, der risikerer at drukne i mediestrømmen«.

»Det er ikke interesse, der mangler. Men jeg kan alligevel godt undre mig over, hvor de er resten af året, når der er så mange til jazz-festival«.

- Men dansk jazz har det godt?

»Vi vander os jo altid, ligesom landmændene og industrien. Det er lidt uinteressant med al den krisesnak«.

-Er der krise?

»Musikalsk går det fint. Men man finder mere interessant jazz andre steder, eksempelvis i Norge. Nordmændene har så meget nationalstolthed, så de synes, at det, de gør, er det bedste i verden, mens det er som om vi har svært ved at tro på vores egen kultur. Dansk jazz er ekstremt præget af amerikansk stil. Vi har svært ved at komme med vores egne bud, mens de får lavet utroligt mange spændende ting. Men OK, Danmark er også et mindre land, der er færre til at foretage sig mærkelige ting«.

-Danskerne mangler tro på deres egen kultur?

»Det er i det mindste svært at tale om en dansk jazz-stil. Selvfølgelig er der nogle — man kan nævne Thomas Clausen og Niels-Henning Ørsted Pedersen, men eksempelvis Marilyn Mazur ville jeg ikke opfatte som dansk. Hun er ude over det, hun er international«.

»Derimod findes der en klart norsk måde at spille jazz på, hvor de har lavet deres helt egen improvisationsmusik«.

»For en ti år siden var der en bølge af nordisk jazz, men det var sådan noget med søde melodier - der er grænser for hvor længe man kan holde ud at høre på det«.

-Så det er ikke Hardangerfele-jazz, nordmændene laver?

»Nej, nej! Det er slet ikke folkesangene, de bruger, men det er som om deres land, deres sprog kommer ud i musikken, den er klingende, syngende, den har patos i ordets positive betydning. Hvorimod den amerikanske tenorsax-tradition er mere talende, snakkende. Den store helt for tiden, Joe Lovano, er skam spændende, men et helt andet sted. Han har en tør, lukket lyd, der ikke er særlig udtryksfuld. Nordmændene derimod har netop denne oprigtige, ærlige, følelses-

fulde lyd, jeg talte om før. Og det er jo nærmest negativt på dansk, vi har en meget lav pinlighedstærskel«.

Klap hesten

- Giver vores manglende tro på egen kultur sig institutionelle udtryk - i bevil-linger, i jazzens spillebetingelser?

»Jazz er ikke højt værdsat i Danmark. Det er ved at sive ind, at der er tale om kunstmusik, men kulturelt set er det stadig et mindretal, der mener det. Vi er ikke stolte af vores jazz-tradition. Bevares, man hiver Niels-Henning Ørsted Petersen frem ved særlige lejligheder. Selvfølgelig, vi får penge, men niveauet er lavt. Der er en holdning om, at kultur hører fritiden og weekenderne til. Vi nægter at indrømme, at vi ikke kan overleve uden. Vi er alle enige om, at vi ikke kan overleve uden olie, men tænk, hvad der ville ske, hvis alle kunstnere strejkede et år? Vi ville ikke kunne bære det. Men det har at gøre med dender 'klap-li-ge-hesten'- og 'så-vigtigt-er-det-jo-heller-ikke'-holdning«.

»Vi er jo ikke noget modigt folkefærd. Vi vil helst sidde og hygge os med vore nærmeste bag en låst dør. Hvis døren slår op, og noget, man ikke kender, kommer ind, så er det uhyggeligt. Også indenfor jazzen er man altid frisk til at hoppe på en gennemprøvet moderetning, men ikke på at gøre noget radikalt. Der er mange danske musikere, der laver fremragende musik, men der er ikke mange, der kan overraske. Og det hænger nok sammen med al angsten for det følelsesfulde, angsten for at udlevere sig«.

Hvad er meningen

- Jeg opfatter egentlig ikke din egen musik som følelsesfuld. Snarere -jeg ved ikke om man kan sige intellektuel - men måske 'intelligent'?

»Det er rigtigt, at jeg altid har tænkt meget over, hvad jeg gjorde. Måske ikke ligefrem lavet skemaer, men i hvert fald gjort meget ud af at have en art tegning igennem hele værket. Ikke sådan at forstå, at jeg sidder og regner musikken ud, men jeg har altid forsøgt at gøre mig klart, hvorfor jeg synes, noget skal være på en bestemt måde musikalsk set. Jeg har taget stilling til det«.

»Det værste er musik, der er ureflekteret i sit udtryk: Sådan spiller man nu engang denneher. Man må tværtimod hele tiden spørge, om der er en mening med det, man gør. Og hvis ja, så gælder det også helt ned i alle petitesser, i rækkefølgen af kompositioner i sættet, i måden man vælger at spille på en bestemt aften. Det kan være tilbageholdende og sparsomt, fordi rummet og publikum er til det, og en anden aften gælder det om at fylde rummet. Og det er spørgsmål som, om man vælger at spille dybt nede i instrumentet eller lægge tonen højt op. At man reagerer på, hvad der foregår«.

*- Hvordan tænker man over musik?
Hvordan ved man, at noget er rigtigt?*

»Når det lyder godt«!

- Hvad vil det så sige at tænke? Tænker man i ord? Er der ikke snarere tale om intuition, et talent, om musikalitet?

»Meget! Men man kan være dødtalentfuld og ikke have formuleret, hvad man gør. Måske skal man blot gøres opmærksom på det. Men det nytter ikke, at lægge intellektet til side og klare sig på intuitionen«.

»Det betyder imidlertid ikke, at jeg ikke gerne vil nå frem til den rene intuition, blot er det et intellektuelt arbejde at nå så langt. Nogle gange skal man selvfølgelig blot lige lytte efter, for at finde ud af, hvad der er galt, men når det virkelig rykker, er det fordi intellektet sætter ind«.

»Eksempelvis kan man nogle gange ikke høre, hvad der er brug for - så må man tænke: »Jeg har brug for en sort lyd her, hvordan laver jeg den«? Så prøver man sig frem, til man finder den rigtige, og næste gang indgår den måske i ens univers, så man automatisk griber til den, men før da ligger der en intellektuel proces.

Det er spild af potentiale ikke at tænke; der er mange glimrende musikere, der ikke bruger mere end ti procent af deres materiale, fordi de undlader at tænke over, hvad de gør«.

- Eksisterer der ikke også i jazzmiljøet en forestilling om, at alt det med at tænke, det er noget kritikerne, der ikke selv kan spille, gør?

»Det gør der vist indenfor alle kunstarter, men det er vandbærerne, der mener sådan. Alle de store musikere jeg kan komme i tanke om, har formuleret for sig selv, hvad de gjorde. De har siddet og undret sig over, hvorfor det lyder som det gør«.

Markedsføring er det halve

— Indledningsvis talte du om at markedsføre sig selv. Hvilke egenskaber kræves der af en moderne jazzmusiker?

»Man skal være lidt koordineret. Det går ikke, sådan som tidligere, at ligge og rode i rendestenen og være skidefuld. Man accepterer ikke længere, at bassisten kommer to timer for sent til en prøve, fordi han glemte at vågne. Folk er blevet disciplinerede af pur nødvendighed, men det er også bedre, for tidligere fik de jo lov til at ligge og rode i rendestenen«.

- Man skal også kunne markedsføre sig selv?

»Helt klart, man skal også være en dygtig sælger. De halvtreds procent af tiden går ved telefonen og faxen for at skaffe engagementer; nogle gange føler man, at det er al ens tid. Hvordan man får tid til at komponere og øve er nogle gange en gåde, i hvertfald når man, som jeg, er nødt til at have sit eget orkester for at få spillet sin musik«.

»Ofte bliver man træt og ked af det, og samtidig er det vigtigt, at man ikke lyder som om man er det. Det er svært de dage, hvor man ikke er i humør. Man skal have en tårnhøj selvfølelse døgnet rundt, og det er svært. Man ved, at det ikke nødvendigvis er de bedste, de tager ude om-

kring. De tager dem, der skæpper i kassen, men det kan alligevel være svært at bevare selvfølelsen.

Mange af de rigtigt gode lider netop af en ekstrem selvkritik. De er aldrig sikre på, at det de laver er godt nok og så er det svært at holde modet oppe efter afslag på afslag«.

De hæslige teenageår

- Du bliver ikke træt af det liv?

»Tværtimod bliver det mere og mere interessant, jo tættere jeg føler, at jeg kommer på, hvad der er mig.«

»Der er en periode, når de hæslige teenageår er overstået, hvor man føler, at alt kan lade sig gøre, hvor der virkeliger turbo på.

Men efterhånden bliver den afløst af én, hvor alt ikke længere går af sig selv, hvor man selv skal til at holde gryden i kog, og efterhånden finder man jo ud af, at man alligevel ikke er verdens bedste. Men herefter bliver det mere og mere vigtigt at blive sig selv«.

- Og bliver man fuldt sig selv, ender man med at blive verdens bedste!

»Jeg har nu opgivet drømmen om at blive en ny Coleman Hawkins eller Charlie Parker - så lidt har jeg alligevel klappet hesten,« siger Fredrik Lundin.